

מהות החודש

חודש ניסן

ספר יצירה – פרק ה

המליך אות ה' בשיחה וקשר לו כתר וצירפן זה בזה

וצר בהן טלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש זכר ונקבה

1. פרי עץ חיים, שער חג המצות, פ"א

לזה נקרא חג הפסח – פירוש פה סח, כי הוא פה תבונה, וזה סוד סיפור יצי"מ

2. שמות פרק ב

(יא) ויהי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיִּרְא בְּסִבְלָתָם וַיִּרְא אִישׁ מִצָּרִי מִכָּה אִישׁ עֲבָרֵי מֵאֲחָיו: (יב) וַיִּכְּן פֶּה זָכָה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּדַּךְ אֶת הַמִּצָּרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל: (יג) וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲנִיחַ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֲבָרִים נְצִים וַיֹּאמֶר לָרֶשַׁע לָמָּה תִּפְּהוּ רַעְדָּ: (יד) וַיֹּאמֶר מִי שָׁמַד לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ הַלְהַרְגֵנִי אֲתָה אִמֵּר כִּפְאֲשֶׁר הִרְגֵּת אֶת הַמִּצָּרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נֹדַע הַדָּבָר:

3. רש"י

ויירא משה - כפשוטו. ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל:

אכן נודע הדבר - כמשמעו. ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך: וישמע פרעה - הם הלשינו עליו:

4. שמות פרק ב – פגם הדיבור של עם ישראל

(כג) ויהי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיִּאָּנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה: (כד) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרְהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב: (כה) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַּע אֱלֹהִים:

5. ספר שופטים - זעקה אל ה'

בימי עתניאל: וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וַיִּקָּם ה' מוֹשִׁיעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹשִׁיעֵם..

בימי אהוד: וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וַיִּקָּם ה' לָהֶם מוֹשִׁיעַ..

בימי גדעון: וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה': וַיְהִי כִּי זָעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' עַל אֲדוֹת מִדְּיָן: וַיִּשְׁלַח ה' אִישׁ נָבִיא...

בימי יפתח: וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' לֵאמֹר חֲטָאנוּ לָךְ...

6. שמות פרק ד – נבואת ההקדשה של משה בסנה

(א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וַהֲלוֹ לֹא יִצְמִינֵנוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלְי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֵי ה': (ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' מַה זֶה בְּיַדְךָ וַיֹּאמֶר מֹטָה: (ג) וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנְס מֹשֶׁה מִפְּנֵיו: (ד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחַז בְּזַנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֵק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ: (ה) לְמַעַן יִצְמִינֵנוּ כִּי נִרְאָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵם אֱלֹהֵי אֲבֹרְהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: (ו) וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֲבֵא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָה וַהֲנִיחַ יָדוֹ מִצַּרְעַת כְּשֶׁלֶג: (ז) וַיֹּאמֶר הַשֵּׁב יָדְךָ אֶל חִיקְךָ וַיִּשָּׁב יָדוֹ אֶל חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָה מִחִיקוֹ וַהֲנִיחַ שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: (ח) וַהֲנִיחַ אִם לֹא יִצְמִינֵנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקַל הָאֵת הָרֵאשׁוֹן וְהָאֲמִינֵנוּ לְקַל הָאֵת הָאֲחֵרוֹן:

7. רש"י – האותות באו לתקן את משה מפגם לשון הרע

(ג) ויהי לנחש - רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנותו של נחש:

(ו) מצרעת כשלג - אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

(ז) ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו - מכאן שמידה טובה ממחרת לבא ממידת פורענות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו:

(ח) והאמינו לקול האות האחרון - משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שסיפרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך שכבר למדו בכך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה:

8. שמות פרק ד -

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאִזְ דִּבַּרְתָּ אֶל עַבְדְּךָ כִּי כָבֵד פֶּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן אֲנֹכִי: (יא) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי יְשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פִקֵּחַ אוֹ עֵרֶר הֲלֹא אֲנֹכִי ה': (יב) וַתַּעַן לָךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר: (יג) וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְּיָד תִּשְׁלַח: (יד) וַיַּחַר אֵף ה' בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֹן אֶחִיד הַלְוִי יָדְעֵתִי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הֵנָּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרָאָה וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ: (טו) וַדְּבַרְתָּ אֱלֹהֵי וְשָׁמַתְךָ אֶת הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (טז) וַדְּבַר הוּא לָךְ אֶל הָעָם וְהִזְהִי הוּא יְהִי לָךְ לִפְנֵי וְאֲתָה תִּהְיֶה לוֹ לְאֱלֹהִים:

9. ויקרא פרק יד

(ד) וצנה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ אָרו וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְאָזָב: (ה) וצנה הכהן וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלֵי חָרֶשׁ עַל מַיִם חַיִּים: (ו) אֶת הַצִּפּוֹר הַחֲנִיָּה יָקַח אֶתְהָ וְאֶת עֵץ הָאָרֶז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאָזָב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּפּוֹר הַחֲנִיָּה בְּדָם הַצִּפּוֹר הַשְּׁחֻטָּה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים:

10. אבן עזרא

ועץ ארז ואזוב הוא הגדול וקטן במיני הצמחים. והעד מדברי חכמת שלמה, ואין צורך לחפש על האזוב כי הוא ידוע בקבלה. והנה המצורע והבית המנוגע וטומאת המת קרובים, והנה גם הם כדמות פסח מצרים :

11. שמות פרק יג

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם :

12. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנז

והמצווה הקנ"ז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחילת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו ה' ומה שעשו עמנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח ה' נקמתנו מהם ובהודות לו יתברך על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב. כמו שאמרו כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו יתברך והגדת לבנך ביום ההוא וכו'. ובא הפירוש "והגדת לבנך" יכול מראש חדש? תלמוד לומר: ביום ההוא. אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום? ת"ל "בעבור זה". בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. כלומר מתחילת הלילה חייב אתה לספר.